

ПРО ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ІЗРАЇЛЮ

Дворецька Лариса Павлівна

науковий співробітник

Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ

Вступ. Реформа «Нова українська школа» (далі – НУШ) актуалізувала створення сучасної системи внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти у закладах загальної середньої освіти. В межах «Супроводу урядових реформ в Україні» (SURGe), що є проектом міжнародної технічної допомоги, який реалізується компанією Alinea International та фінансується Урядом Канади, Державна служба якості освіти підготувала та оприлюднила на офіційному сайті «Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти». Методичні рекомендації окрім, власне, головної мети щодо допомоги закладам загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) у розбудові відповідної вимогам часу системи внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти, фокус уваги спрямували на процедуру інституційного аудиту ЗЗСО. Під час розроблення методичних рекомендацій використано досвід Республіки Чехія щодо розбудови систем внутрішнього та зовнішнього оцінювання, створення описової моделі якісної школи.

Аналіз досвіду колективів педагогічних працівників ЗЗСО щодо створення систем внутрішнього контролю якості освіти в ЗЗСО виявив характерне тяжіння до використання результатів зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО) та державної підсумкової атестації у формі ЗНО для оцінювання якості наданих ЗЗСО освітніх послуг. ЗНО завдяки стандартизованим процедурам вважають еталоном об’єктивного оцінювання. В Україні таку об’єктивну оцінку наразі можуть отримати лише учнів 11-х класів – випускники ЗЗСО. Укладання (вибір) автором якісних інструментів для

здійснення контролю якості навчальних досягнень учнів, опис системи оцінювання та інтерпретації одержаних результатів – труднощі, з якими стикаються вчителі ще на етапі планування заходу контролю. Для багатьох вчителів, які відповідають за вивчення якості освітнього процесу у межах роботи внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО, це додатковий аргумент на користь оцінок учнів, отриманих під час стандартизованих тестувань.

Вирішенню проблеми осучаснення системи внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти у ЗЗСО України сприятиме вивчення й використання (по можливості) відповідного міжнародного досвіду.

Мета роботи. Розглянути досвід використання результатів стандартизованих оцінювань (тестувань) навчальних досягнень учнів ланки середньої освіти Ізраїлю для контролю якості освіти як у закладах освіти, так і системи освіти у цілому через призму розбудови сучасної системи внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти у ЗЗСО України.

Матеріали і методи. Проаналізовано науково-педагогічну літературу, зокрема, щодо системи освіти та стандартизованих тестувань в Ізраїлі, нормативно-правові документи у сфері освіти України щодо реалізації реформи НУШ, Інтернет-ресурси, рекомендації Державної служби якості освіти щодо побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти, довоєнний досвід колективів педагогічних працівників ЗЗСО щодо створення систем внутрішнього контролю якості освіти в ЗЗСО. Результати систематизовано й узагальнено. Отже, використано загальнонаукові методи теоретичного дослідження.

Результати і обговорення. Порядок проведення інституційного аудиту ЗЗСО визначає чотири напрями розбудови системи внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти у ЗЗСО, а саме:

- освітнє середовище,
- система оцінювання результатів навчання учнів,
- педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти,

- управлінські процеси закладу освіти.

Серед низки завдань, які покликана розв'язати внутрішня система якості та оцінювання освіти у ЗЗСО за напрямом «Система оцінювання результатів навчання учнів», виокремимо такі:

1. Забезпечити рівні умови для навчання і розвитку учнів, незалежно від їхньої статі, релігії, доходів родини, місця проживання тощо.

2. Надавати якісні освітні послуги та підвищувати довіру до системи оцінювання результатів навчання.

3. Забезпечити принципи та механізми реалізації академічної доброчесності в закладі освіти.

4. Отримувати постійний зворотний зв'язок щодо якості результатів навчання учнів та вчасно реагувати на виявлені проблеми.

Для аналізу системи оцінювання результатів навчання учнів Державна служба якості освіти (далі – ДСЯО) пропонує використовувати такі основні джерела: результати моніторингів результатів навчання учнів (зовнішніх або внутрішніх); результати ДПА у початковій, базовій та старшій школі; підсумкове оцінювання учнів у класному журналі.

Як відомо, вже третій рік поспіль учні звільнені від проходження ДПА, від підготовки до іспитів, нехай і не у формі ЗНО. Та поки в Україні лише планується проведення ДПА у формі ЗНО для учнів 4-х та 9-х класів, що, врешті-решт, забезпечить об'єктивною інформацією про стан системи освіти, про перебіг та результати реформи, про відповідність результатів навчання здобувачів освіти вимогам державних стандартів освіти, чимало країн світу готові презентувати свої досягнення у розбудові систем забезпечення контролю та оцінювання якості загальної середньої освіти. Так, про досягнення Ізраїлю у розбудові системи стандартизованих тестувань вперше в Україні доповідав експерт Національного інституту тестування та оцінювання (NITE) Д. Зіглер ще у 2013 р. На той час увага фахівців з України була прикута до стандартизованих процедур укладання та адміністрування в Ізраїлі предметних тестів іспиту

Bagrut. Це іспит на одержання атестату про середню освіту, який складають учні старших класів, аналог ЗНО в Україні.

Розглянемо особливості системи стандартизованих тестувань в Ізраїлі на предмет використання досвіду її функціонування для розбудови сучасної системи внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти у ЗЗСО в Україні.

Зазначимо, що Ізраїль, як і США, Великобританія, Польща та інші країни, активно використовує зовнішні незалежні оцінювання у практиці освітніх вимірювань. Має вагомі результати у сфері освіти, науки, техніки і культури на міжнародній арені. Так відношення кількості патентів, опублікованих наукових робіт та призначених Нобелівських премій до кількості населення (числове значення) є одним з найбільших у світі. Країна тримає одне з перших місць у світі за часткою населення, що має науковий ступінь (станом на 2014 р. – 46% громадян країни віком 25-64 р.).

Коротко про систему шкільної освіти Ізраїлю. Учні навчаються шість років у початковій школі і шість років у середній (3 + 3 старшої середньої). Освіта безкоштовна, обов'язкова, дванадцятирічна. Початкові й середні школи розподілено на чотири групи: світські єврейські (державні школи, івритомовні), релігійні єврейські, ультраортодоксальні й арабські. Міністерство освіти відповідає за розроблення шкільних програм, за освітні стандарти, здійснює контроль за якістю педагогічної діяльності та будівництвом шкільних приміщень. Місцеві органи влади відповідають за утримання шкіл, за придбання обладнання та витратних матеріалів. Майже всі початкові та середні школи є державними.

Успішність учнів у навчанні нижче середнього показника для країн OECD (за результатами участі Ізраїлю у міжнародному порівняльному дослідженні PISA). Існують значні відмінності успішності учнів, що належать до різних соціально-економічних та етнічних груп.

З'ясовано, що систему стандартизованих тестувань в Ізраїлі було утворено з метою забезпечення контролю за якістю шкільної освіти на всіх її рівнях. Розглянемо елементи цієї системи:

1. Bagrut – іспит на одержання атестату про середню освіту. Його складають учні, які закінчують старшу середню школу. Є добіркою предметних тестів. Аналог ЗНО в Україні.

2. Meitzav – національне оцінювання рівня навчальних досягнень учнів 5-го та 8-го класів з рідної мови (іврит/арабська) та математики, природничих наук та англійської мови. Додатково оцінюють учнів 2-го класу з рідної мови (іврит/арабська). Учні, вчителі, директори початкових і середніх шкіл відповідають на запитання анкет щодо педагогічних аспектів та умов навчання.

3. Міжнародні порівняльні дослідження TIMSS, PIRLS, PISA.

TIMSS – дослідження якості природничо-математичної освіти, в якому беруть участь учні 9 кл. Ізраїлю.

PIRLS – дослідження якості читання та розуміння тексту, в якому беруть участь учні 4 кл.

PISA – дослідження компетентностей учнів (15+ р.) із читання, математики та природничих наук.

4. PET – іспит для вступу до вищих навчальних закладів. Є психометричним тестом на перевірку здібностей. Вимірює рівень навичок вербального та кількісного мислення і володіння англійською мовою.

5. Mashov Artzi – вибіркове (локальне) національне оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з окремих предметів за визначеним для певного предмета циклом. Учні виконують завдання тестів досягнень та відповідають на запитання анкети. Вперше це оцінювання відбулося у 2014 р., було використано комп'ютерні технології для адміністрування рівня навчальних досягнень учнів з географії.

Ці іспити проводять уповноважені державою Ізраїль установи, а саме: Інститут Сольд (Bagrut), NITE (Національний інститут тестування та оцінювання) (PET), RAMA (Національне агенство з вимірювання та оцінювання в освіті) (Meitzav та міжнародні порівняльні дослідження TIMSS, PIRLS, PISA).

Легко помітити великий масив шкіл, класів, вчителів, директорів шкіл та учнів різного віку, охоплених стандартизованими щорічними тестуваннями.

Результати оцінювань, як правило, спрямовують учнів на покращення оцінок, вчителів – на пошук та використання нових, більш ефективних методик навчання, директорів шкіл – до налагодження управлінських процесів, що сприяють учням в отриманні освіти вищої якості. Щодо результатів міжнародних порівняльних досліджень, то для Ізраїлю їх особлива цінність полягає у можливості порівнювати результати учнів за приналежністю до різних етнічних груп (івритомовні/арабськомовні) та за гендерною ознакою (хлопчики/ дівчатка).

Виявлені особливості адміністрування іспиту Meitzav розкривають додаткові можливості використання стандартизованих тестів і технології проведення стандартизованих тестувань для забезпечення внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти у ЗЗСО. Meitzav ще називають національним діагностичним оцінюванням.

Розрізняють зовнішній і внутрішній іспит Meitzav. Тести Meitzav розробляють відповідно до навчальних програм з визначених предметів тестування. Вони призначені для дослідження відповідності результатів навчання здобувачів освіти вимогам навчальних програм для учнів початкової та середньої школи. Для проведення іспиту всі школи Ізраїлю розподіляють на чотири групи (A, B, C, D) так, щоб кожна школа відповідала одній з груп. Створюються чотири репрезентативні вибірки шкіл. Школи беруть участь у зовнішньому Meitzav кожні два роки тільки з двох предметів: математика та рідна мова або англійська мова та природничі науки. Кожні два роки пари предметів змінюють одна одну. У той рік, коли школа не бере участі у зовнішньому тестуванні з певного предмета, вона проводить внутрішнє тестування з цього предмета. Зазначимо, що школи для проведення внутрішнього тестування використовують той самий тест, який адмініструють цього року в рамках зовнішнього Meitzav. Отже, кожна школа бере участь у зовнішньому тестуванні Meitzav з кожного предмета (у відповідних класах) кожні чотири роки та у внутрішньому тестуванні Meitzav з цього ж предмета

протягом наступних трьох років. Оцінки учнів, отримані за складання внутрішніх тестів Meitzav, використовує лише персонал ЗЗСО.

Внутрішні тести дозволяють порівнювати досягнення учнів із зовнішніми нормами (національними, регіональними, секторальними), які формуються на основі результатів зовнішніх іспитів Meitzav. З'ясовано, що зовнішнє тестування Meitzav інформує про заклади та систему освіти в різних розрізах, допомагає виявляти труднощі та покращувати систему освіти. Наприклад, дані про успішність учнів порівнюють за різними категоріями (стать, соціально-економічний стан тощо).

Висновки. Виявлено особливості адміністрування іспиту Meitzav в Ізраїлі, що розкривають додаткові можливості використання стандартизованих тестів і технології проведення стандартизованих тестувань для забезпечення внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти у ЗЗСО.

Встановлено, що успіхи багатьох країн світу у розбудові власних систем стандартизованих тестувань та позитивний (негативний) досвід використання отриманої у результаті проведених численних стандартизованих вимірювань інформації про якість освіти у ЗЗСО лише підкреслюють повільний поступ розвитку системи ЗНО в Україні на тлі зростаючого запиту суспільства на об'єктивне (зовнішнє незалежне) оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.